

Reddingsactie voor oude familiegraven in Blijham

Achter de kerk van Blijham liggen twee eeuwenoude graven van Haselhoff-aanverwanten. Het gaat om dominee Harmannus Schmaal (1665-1723) en Hesther Schinckel (ca. 1680-1729). Beide grafstenen lagen aanvankelijk in de kerk, maar zijn tijdens een verbouwing, zo'n vijftig jaar geleden, naar buiten verplaatst. Sindsdien liggen ze in weer en wind. De staat van de stenen wordt er daardoor niet beter op en binnen afzienbare tijd zullen de stenen volledig afgesleten zijn en de teksten onleesbaar. Tijd om in te grijpen, vindt het bestuur van de Familiestichting Haselhoff!

Het interieur van de kerk in Blijham, met vloer die rond het jaar 2000 is gelegd.
Foto: auteur.

Harmannus Schmaal

Wie zijn de familieleden die op de grafstenen vermeld staan? Eerst Harmannus Schmaal, die gedurende 33 jaar dominee in Blijham was. Hij stamt uit een oude Groninger familie met wortels in Emden. Zijn grootmoeder was Hiske Cnotte uit Zuidbroek, die veel landbezit in de familie bracht. Er was zodoende geld om de oom van Harmannus tussen 1648 en 1650 theologie te laten studeren in Groningen en Bremen. Over Harmannus' vader Claes is niet veel bekend, maar ook Harmannus had blijkbaar de middelen om dominee te worden.

Het huwelijkscontract van Harmen Smale en Katharina, de betovergrootouders van Harmannus Schmaal (Groninger Archieven, toegang 574, inventarisnummer 264, 17 december 1543).

Harmannus Schmaal trok van zijn geboorteplaats Noordbroek via Groningen, waar hij in 1691 trouwde

met Pietertje Langerhuizen, naar Blijham. Pietertje overleed tussen 1695 en 1697, waarna Harmannus huwde met Beelcke Haselhoff (III-13), een dochter van Lucas Haselhoff en Ette Elses. In 1713 zou zoon Nicolaus, die voortkwam uit Harmannus' eerste huwelijk, trouwen met een twaalf jaar jongere nicht van Beelcke: Magdalena Haselhoff. Op die manier zijn vader en zoon Schmaal de voorouders van vele Haselhoffen van nu.

Harmannus Schmaal en zijn tweede echtgenote Beelcke Haselhoff waren financieel in goeden doen, want ze konden andere inwoners van Blijham regelmatig geld lenen. Toen ze beiden waren overleden en hun boedel op 17 december 1762 verdeeld werd onder hun kinderen, bedroeg hun vermogen van zo'n 7500 gulden, plus een 'boerenplaats' met toebehoren, die op dat moment werd bewoond door hun zoon Willem Schmaal (III-13-4). Zelf zullen ze de pastorie nabij de kerk hebben bewoond.

Harmannus werd in de kerk van Blijham begraven. Op zijn grafsteen zijn hun beider familiewapens afgebeeld. Links zijn de tekens uit zijn familie te zien: boven halve ruiten, waar uit de middelste een hond met halsband en ring springt. Onderaan zijn drie rozen te zien, die ook al gebruikt werden door Harmen Smaele, de grootvader van Harmannus. Aan de andere kant maar liefst vier

beeltenissen van het Haselhoff-wapen, zoals ze ook zijn afgebeeld op het graf van Derck Haselhoff en Magdalena Saxenhausen (de grootouders van Beelcke): een huis of kasteel, twee springende hazen voor drie eikenbomen, een leeuw en een man met sabel op een paard.

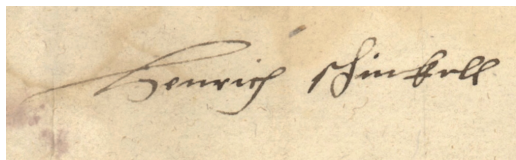
Het gecombineerde familiewapen Schmaal-Haselhoff op de inmiddels gebarsten grafsteen van Harmannus Schmaal.

Foto: auteur.

Hesther Schinckel

Hesther Schinckel, die op 28 januari 1729 in Blijham overleed en daar werd begraven, stamt uit de prominente familie Schinckel uit Bellingwolde. De familie leverde in de zestiende en zeventiende eeuw enkele richters van Bellingwolde. Bij de Groninger Archieven is het familiewapen van Hindrick Schinckel op een zegel bewaard. Hij was de overgrootvader van Hesther en gedurende 36 jaar richter. In die hoedanigheid was hij ook betrokken bij de vervolging van

zogenoemde heksen in Wedde in 1588-1589.

De handtekening van Hesther Schinckels overgrootvader Hindrick Schinckel, richter in Bellingwolde. Hij tekent hier als Henrich Schinckell (Groninger Archieven, toegang 136, inventarisnummer 644, 13 juni 1581).

Het zegel van Hindrick Schinckel in groene was, waarop een arm met zwaard staat afgebeeld. Hesther Schinckel gebruikte dit wapen later ook (Groninger Archieven, toegang 1373, inventarisnummer 35, 9 juli 1575).

Hesther Schinckel trouwde in 1707 met Derck Haselhoff (III-14), net als Beelcke een kind van Lucas Haselhoff en Ette Elses. Derck had er bij zijn huwelijk al een heel studentenleven op zitten. In 1698 ging hij als Theorodus (Latijn voor Derck) Latijn studeren in Groningen. Hij woonde in de Gelkingestraat. Na het huwelijk

gingen ze samen in Blijham wonen, waar ze in een tijdsbestek van nog geen vijftien jaar tien kinderen lieten dopen.

Hesther was bij haar overlijden slechts 48 jaar. Derck leefde nog tot 1756.

Volgens Pathuis, die zijn inventarisatie van grafmonumenten optekende in het boek Groninger Gedenkwaardigheden uit 1977, werd hij toen ook in de kerk van Blijham begraven. Pathuis trof rond 1950 namelijk zijn grafsteen met familiewapen aan, maar merkwaardig genoeg is die op dit moment spoorloos. Mogelijk is deze steen tijdens de verbouwing van de kerk ook naar buiten verplaatst en onder het maaiveld verdwenen.

Pas in 1767 werd hun boedel verdeeld. Die was groot. Ze hadden een weiland in Bellingwolde, maar ook een boerenplaats met drie kleine huizen erop. Deze verhuurden ze aan enkele gezinnen. Een boerenplaats in Blijham met twee huizen werd op dat moment bewoond door familieleden: het ene door hun dochter Magdalena Haselhoff (IV-25) en haar man Poppo Hillenius en het andere door de eerdergenoemde Willem Schmaal (III-13-4), de neef van Derck, getrouwd met Geertruida Clugkist. Het verdelen van deze boedel gaat door tot 1778, als hun kleinkinderen de honneurs soms al waarnemen. Hierbij wordt het land soms in vieren opgeknipt. Het oorspronkelijke land- en huizenbezit

raakte dus na hun overlijden enorm versnipperd.

Het familiewapen op het graf van Hesther Schinckel verbeeldt links het geslacht Schinckel. Bovenaan een arm met een zwaard, een beeltenis die ook werd gebruikt door Hesthers overgrootvader Hindrick Schinckel, richter van Bellingwolde. Onder is een leeuw te zien (mogelijk de leeuw uit het Haselhoff wapen). Rechts het bekende wapen Haselhoff, met bovenaan een huis of kasteel en onder twee hazen met drie eikenbomen.

Het wapen Schinckel-Haselhoff op het graf van Hesther Schinckel. Foto: auteur.

De reddingsactie

Door met een laag water te boenen op de stenen zijn de meeste teksten nu nog wel leesbaar. Het zou ontzettend zonde zijn als de graven van deze belangrijke Blijhamsters door weersinvloeden over enkele decennia toch onleesbaar worden.

De Familiestichting Haselhoff wil daarom iets doen om dit te voorkomen. Middels gesprekken met het kerkbestuur van Blijham wordt geprobeerd om de zerken de kerk in te krijgen, de plek waar ze oorspronkelijk vandaan komen. Bovendien wordt onderzocht of het plaatsen van een stulp van plexiglas het verdere slijtingsproces kan tegenhouden. Op het kerkhof in Wedde, waar de oudste Haselhoffgraven liggen, is hetzelfde aan de hand. Het is onbekend of de grafstenen, die nu op het kerkhof liggen, ook ooit in de kerk hebben gelegen. Het gaat om de zerken van stamouders Derck Haselhoff en Magdalena Saxenhausen, hun zoon Evert Haselhoff, dochter Geertruit Haselhoff en schoonzoon Petrus Rustebij en kleinkind Magdaleentien Haselhoff. Het bestuur probeert ook deze stenen te redden tegen verval en uiteindelijk verlies door slijtage. We willen samen met de kerkbesturen kijken of we de zerken een betere plaats kunnen geven en op deze wijze blijvend conserveren. Het is immers historisch erfgoed niet alleen voor onze stichting maar zeker ook voor Blijham en Wedde. Mocht u ideeën hebben of in de toekomst, als de plannen concreter zijn, willen bijdragen aan deze actie: laat vooral weten!

Bestuurslid Bas van der Heide maakt de teksten en familiewapens op de Blijhamster grafstenen weer enigszins leesbaar met water en een vegertje. Foto: Roelof Hazelhoff.

De informatie in dit artikel is, samen met de genoemde archiefbronnen, ontleend aan de volgende publicaties:

- Albert en Jan H.A. Hazelhoff, *Kroniek van het geslacht Haselhoff. Beschrijving van acht eeuwen familiegeschiedenis* (Wedde 1992), pag. 132-141.
- A. Pathuis, *Groninger Gedenkwaardigheden. Teksten wapens en huismerken van 1298-1814* (Groningen 1977), p. 220-221. Een geactualiseerde versie van deze publicatie is te vinden via de website van historicus Redmer Alma: redmeralma.nl.
- Antonia Veldhuis, 'Smale, Smaal, Schmaal: de acht generaties S(ch)maal na Katharina Hoepenbinder', in *Gruoninga 44* (1999), p. 72-117.

BAS VAN DER HEIDE